



Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 3 februari 2025

Saken

Omställningsstudiestöd;
arbetsomfattning och återkrav

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden beslutar att återkrav inte ska ske och avslår överklagandet i övrigt.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket i lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om omställningsstudiestöd för studier till apotekstekniker under perioden den 12 augusti 2024 – den 23 maj 2025. I sin ansökan uppgav NN att hon inte ska arbeta under studieperioden samt att hon ansöker om omställningsstudiestöd för 75 procent av heltid, för den aktuella perioden.

NN ändrade därefter sin ansökan och ansökte om omställningsstudiestöd för 100 procent av heltid.

CSN beviljade omställningsstudiestöd med helt stöd för vecka 33 år 2024 – vecka 21 år 2025.

NN skickade en skrivelse till CSN den 25 januari 2025 och uppgav att hon, dagen innan, hade arbetat två timmar på sin praktik, på grund av personalbrist.

CSN skickade därefter ut en kommunikering till NN och uppgav bland annat följande. Eftersom hon har meddelat att hon arbetar deltid, samtidigt som hon har omställningsstudiestöd på 100 procent av heltid, behöver CSN underlag från hennes arbetsgivare som visar hur mycket hon arbetar.

NN besvarade kommunikeringen och anförde i huvudsak följande. Hon arbetade två timmar på praktikplatsen och hon kommer få betalt för dessa två timmar. Lönespecifikationen kommer inte förrän den 25 februari 2025 och hon kommer inte arbeta mer under tiden som hon får omställningsstudiestöd.

CSN ändrade därefter beslutet och beviljade omställningsstudiestöd med 75 procent av helt stöd för vecka 33 år 2024 – vecka 21 år 2025. CSN beslutade även om återkrav av omställningsstudiestöd med ett belopp om 31 100 kronor, exklusive ränta och expeditionsavgift, som betalats ut för vecka 33 – 52 år 2024 samt ett belopp om 4 896 kronor som betalats ut för vecka 1 – 3 år 2025, motsvarande mellanskillnaden mellan helt stöd och 75 procent av helt stöd. Av beslutets motivering framgår följande. Utifrån de uppgifter CSN har fått från NN har CSN bedömt att hon arbetar i genomsnitt 0,12 procent av heltid under perioden den 12 augusti 2024 – den 23 maj 2025. CSN kan lämna omställningsstudiestöd som tillsammans med hennes arbete blir max 100 procent.

NN överklagade beslutet och anförde bland annat följande. Den 24 januari skulle hon sluta sin praktik klockan 16 men fick frågan från chefen om hon kunde stanna till klockan 18 i stället. Detta var en chans för henne att visa upp sig och hon förstod inte då vilka konsekvenser det skulle bli. Hon berättade direkt för CSN att hon hade arbetat två timmar och trodde att det bara skulle bli avdrag för den aktuella veckan. Det står ingenstans att en timmes arbete påverkar hela perioden. Hon överklagar beslutet om att hon måste gå ner till 75 procent samt att hon måste betala tillbaka en del av stödet.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet.

Nämnden begärde därefter ett yttrande från CSN, genom dess rättsavdelning, som framförde i huvudsak följande. I ärendet är klarlagt att NN har sökt och beviljats omställningsstudiestöd med helt stöd. Hon har emellertid vid ett tillfälle förvärvsarbetat i två timmar. NN har därför arbetat i sådan omfattning under studieperioden att hon vid en genomsnittsberäkning, med stöd av bestämmelsen i 6 kap. 2 § CSNFS 2022:5, endast kan beviljas omställningsstudiestöd med 75 procent av helt stöd. CSN:s beslut är korrekt i denna del. NN har förvärvsarbetat under tid hon erhållit helt omställningsstudiestöd och grund för återkrav föreligger. Frågan är därmed om det felaktigt utbetalda beloppet ska återkrävas eller om det är möjligt att anse att NN:s arbetsinsats endast omfattar ett sådant "fåtal timmar mer" som anges i 40 § förordningen om omställningsstudiestöd. Av förarbetena till 40 § lagen om omställningsstudiestöd framgår följande. Ett fåtal timmars extra arbete kommer i praktiken att kunna innebära att rätten till omställningsstudiestöd förändras på ett betydande sätt. Återkrav bör därför inte vara aktuellt för den som enbart arbetat ett fåtal timmar mer än han eller hon tidigare har anmält till CSN. Belopp som betalats ut felaktigt på grund av arbete i begränsad omfattning under samma tid och omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs, bör inte krävas tillbaka. ÖKS har tidigare avgjort ett ärende med en person som arbetat 1,9 procent av heltid efter att ha uppgett att han inte skulle arbeta alls. ÖKS konstaterade då att vid bedömningen av om den studerande endast arbetat ett fåtal timmar mer än vad som lagts till grund för rätten till stödet så måste ordalydelsen om ett fåtal timmar bedömas i relation till

vad sökanden angett om arbetet i sin ansökan, arbetets omfattning samt studieperiodens omfattning. När en studerande i sin ansökan har angett att denne inte ska arbeta alls fann ÖKS att utrymmet för att underlåta återkrav på grund av att någon endast arbetat ett fåtal timmar mer än vad han eller hon angett i ansökan var mer begränsat än om den studerande både arbetat och uppburit omställningsstudiestöd på deltid. Mot bakgrund av förarbetena till lagen och tidigare praxis finner CSN att "ett fåtal timmar" endast kan avse enstaka timmars förvärvsarbete, i synnerhet när den studerande uppburit stöd om 100 procent av heltid, för att återkrav ska kunna underlåtas. CSN uppfattar att syftet med undantagsregleringen i förordningen främst är att underlätta för den som arbetar oregelbundna tider och har svårt att i förväg veta exakt hur många timmar han eller hon kommer att arbeta under en viss period. I här aktuellt fall har NN angett att hon inte skulle arbeta alls under sin studietid, men trots det arbetat två timmar vid ett tillfälle under en relativt lång studieperiod. Beräknat på hela studiestödsperioden om 41 veckor motsvarar arbetsinsatsen emellertid endast 0,12 procent av heltid. NN har förklarat omständigheterna kring att hon kom att utföra arbetet och även dagen efter arbetet anmält det till CSN. Mot bakgrund av vad som anförs i förarbeten och i praxis från ÖKS kan konstateras att utrymmet för arbete vid omställningsstudiestöd på heltid är synnerligen begränsat. Den i tid och omfattning avgränsade arbetsinsats som NN utfört kan dock ses som sådana enstaka timmar som utgör "ett fåtal timmar" i förordningens mening. Återkrav kan därför underlåtas i enlighet med 40 § förordningen om omställningsstudiestöd. Överklagandet bör således bifallas i den del det avser återkrav av omställningsstudiestöd. Till den del överklagandet avser sänkning av omfattning av omställningsstudiestödet ska överklagandet avslås.

NN har fått möjlighet att lämna synpunkter på CSN:s yttrande, men hon har inte hörts av.

Författningsbestämmelser

Av 17 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande. Omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Omställningsstudiestöd lämnas med

1. helt stöd vid studier på minst heltid,
2. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid,
3. 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 procent men mindre än 75 procent av heltid,
4. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 60 procent av heltid,
5. 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 procent men mindre än 50 procent av heltid, och
6. 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 procent men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. Till en sådan studerande får stöd därför lämnas i sådan omfattning att stödet enligt

första stycket och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Av 39 § lagen om omställningsstudiestöd framgår följande. En studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestöd eller för stödets storlek.

Av 40 § lagen om omställningsstudiestöd framgår följande. Om en studerande har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har förvärvsarbetat i en större omfattning än den som lagts till grund för beräkningen av stödet, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd lämnats felaktigt eller med för högt belopp, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått stöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta.

Om det finns synnerliga skäl, får ett krav på återbetalning enligt första eller andra stycket helt eller delvis avstås.

Av 40 § förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd framgår följande. Med undantag från det som anges i 40 § första stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska omställningsstudiestöd som betalats ut med för högt belopp på grund av att omfattningen av förvärvsarbetet varit större än den som legat till grund för beräkningen av stödet enligt 17 § samma lag inte återkrävas om omfattningen endast varit ett fåtal timmar mer.

Av 6 kap. 2 § CSNFS 2022:5 framgår följande. För en studerande som förvärvsarbetar i olika omfattning under olika delar av en studiestödsperiod beräknas rätten till omställningsstudiestöd enligt 17 § andra stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd utifrån arbetets genomsnittliga omfattning under denna period.

Överklagandenämndens bedömning

Den fråga som ska prövas i ärendet gäller samordning mellan förvärvsarbete och omställningsstudiestöd samt återkrav av omställningsstudiestöd.

I ärendet är klarlagt att NN har sökt och beviljats omställningsstudiestöd med helt stöd, men att hon har arbetat motsvarande 0,12 procent under studieperioden.

Överklagandenämnden konstaterar att enligt 17 § lagen om omställningsstudiestöd lämnas omställningsstudiestöd med helt stöd, 75 procent av helt stöd, 60 procent av helt stöd, 50 procent av helt stöd, 40 procent av helt stöd samt 20 procent av helt stöd, och att något undantag till denna författningsbestämmelse inte finns. För att

kunna bedöma med vilken procent omställningsstöd kan beviljas för den som samtidigt arbetar ska en genomsnittsberekening för studieperioden ske med stöd av CSN:s föreskrift i 6 kap. 2 § CSNFS 2022:5. Något utrymme för en annan beräkningsmodell finns inte (jämför Överklagandenämndens avgörande dnr 2024-04839).

NN, som sökt omställningsstudiestöd för hela studiestödsperioden, har därmed arbetat i sådan omfattning under studieperioden att hon vid en genomsnittsberekening, endast kan beviljas omställningsstudiestöd på nivån med 75 procent av helt stöd. Hon har därför inte rätt till omställningsstudiestöd i större omfattning än vad CSN har beslutat för perioden vecka 33 år 2024 – vecka 21 år 2025.

NN har därmed också för perioden vecka 33 år 2024 – vecka 52 år 2024 samt för vecka 1 – 3 fått omställningsstudiestöd med för högt belopp, eftersom hon förvärvsarbetat i högre grad än vad som lagts till grund för beräkningen av stödet. Frågan är då om det omställningsstudiestöd som betalats ut med för högt belopp ska återkrävas.

Av förarbetena till 40 § lagen om omställningsstudiestöd (prop. 2021/22:176 s. 246) framgår bland annat följande. "Omställningsstudiestödet har inte någon behovsprövning gentemot egen inkomst på samma sätt som till exempel finns i studiemedelssystemet (5 kap. 1 § första stycket studiestödslagen). Därmed är den enskilt viktigaste grunden för återkrav inom studiemedelssystemet, att studerande har haft inkomster över inkomstgränserna, inte aktuell inom omställningsstudiestödet. I stället bedömer regeringen det lämpligast att det införs en återkravs bestämmelse med innebörden att en studerande som har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon under studietiden har förvärvsarbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av omställningsstudiestöd, kan få återkrav. Ett fåtal timmars extra arbete kommer i praktiken att kunna innebära att rätten till omställningsstudiestöd förändras på ett betydande sätt. Det kan till exempel vara svårt för en enskild stödmottagare att i vissa fall veta på förhand exakt hur mycket arbete som kommer att bli aktuellt under studietiden. Återkrav bör därför inte vara aktuellt för den som enbart arbetat ett fåtal timmar mer än han eller hon tidigare har anmält till CSN. Belopp som betalats ut felaktigt på grund av arbete i begränsad omfattning under samma tid och omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs, bör inte krävas tillbaka".

I författningskommentaren till 40 § lagen om omställningsstudiestöd, prop. 2021/22:176 sid. 503 anges följande. "Första stycket innehåller en bestämmelse om att omställningsstudiestöd ska återkrävas om den studerande har fått stöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har arbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av stödet enligt 17 §. Någon prövning av om den studerande har orsakat eller haft insikt om den felaktiga utbetalningen ska inte göras."

Det finns således inget utrymme för god tro eller liknande när det gäller återkrav på grund av att någon arbetat i högre omfattning än vad som angivits i ansökan. Det

finns dock möjlighet att inte återkräva för mycket utbetalt omställningsstudiestöd om den studerande endast arbetat ett fåtal timmar under studieperioden.

Överklagandenämnden har i vägledande avgörande, dnr 2024-01367, uttalat följande. Begreppet ett fåtal timmar bör avse förvärvsarbete med en andel som endast motsvarar enstaka arbetade timmar under en studieperiod. Vid bedömningen av om den studerande endast arbetat ett fåtal timmar mer än vad som lagts till grund för rätten till stödet så måste ordalydelsen om ett fåtal timmar bedömas i relation till vad sökanden angett om arbetet i sin ansökan, arbetets omfattning samt studieperiodens omfattning.

NN har angett i sin ansökan att hon inte ska arbeta alls. I en sådan situation har Överklagandenämnden i ovan angivna avgörande, 2024-01367, bedömt att utrymmet för att underlåta återkrav, på grund av att någon endast arbetat ett fåtal timmar mer än vad han eller hon angett i ansökan, är mer begränsat än om den studerande både arbetat och uppburit omställningsstudiestöd på deltid.

Överklagandenämnden bedömer i det här fallet att NN:s arbete om två timmar vid ett tillfälle under en relativt lång studieperiod, vilket vid en genomsnittsberäkning över hela perioden endast motsvarar 0,12 procent, får anses vara ett fåtal timmar. NN ska därför i enlighet med 40 § första stycket lagen om omställningsstudiestöd inte vara återbetalningsskyldig för det som betalats ut för mycket och återkrav ska därför inte ske.

Överklagandet ska därmed bifallas i den del det avser återkrav samt avslås i övrigt.

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna Colin Andersson, Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Jessica Levin och Helena Söderberg.

Föredragande: Ulrika Hellgren

Kopia till CSN och CSN:s rättsavdelning